

1

Він був як ніколи піднесений і посміхався, ходив квартирою і розмовляв із собою, іноді заглядав у дзеркало, наспівував під носа, пильно придивлявся до поодиноких сивинок у волоссі, насторожувався, ретельно оглядав усю голову, охайно вирізав їх манікюрними ножичками, а потім задоволено поправляв зачіску. Здається, все нормально і пора в дорогу. Богдан Зарецький любив передчуття поїздки — п'янів від нього. Він узяв усе необхідне на п'ять днів: костюм, який терпіти не міг, однак ставився до нього як до робочої уніформи, теплий верхній одяг і запасне тепле взуття, сонцезахисні окуляри, джинси, два светри, пляшку хорошого коньяку, в багажник кинув невелику лопату для розгрібання снігу, на електронну книгу залив купу романів-детективів, щоб читати їх вечорами в готелі перед сном; також він узяв кілька десятків рекламних каталогів із продукцією та брошур — це було потрібно для роботи. Зарецький подивився в інтернеті прогноз погоди на кілька днів, різні сайти обіцяли опади — одні невеликі, інші сильні, але короточасні, одне слово, сніги й морози. Попри те, що вже

завершувався березень, зима вперто не відступала, а весна не менш уперто, але непомітно чекала свого часу.

Зарецький неспішно виїхав із Житомира на своєму старенькому «сітроені» о четвертій ночі; він планував дістатися на місце за п'ять-шість годин, щоб мати добру половину дня в запасі: виспатися, адаптуватися й увечері потинятися, можливо, відвідати один із місцевих пабів, якщо такі будуть. Дорога, якою він влітку часто їздив із друзями відпочивати в гори, виявилася не такою вже легкою, як йому здавалося раніше. Снігові опади несподівано пройшли посеред березня, і на окремих ділянках траси придорожні служби ще не встигли їх розчистити. Погана видимість і загрузлі автобуси, малолітражки і джипи утруднювали й без того нелегкий рух. Іноді Зарецький стояв у заторах до години. Щоб порятуватися від роздратування, він мріяв і думав — це робило ніби нереальним усе навколо: нерухомі й безпорадні машини в снігу, схвильованих галасливих водіїв, які з найменшого приводу вискакували з автомобілів і показували свій темперамент, кумедно розмахуючи руками й не знаючи, що робити, непривітні холодні пейзажі з осиротілими деревами і випадкові, порожні від людей через негоду селища, що під час руху після чергового затору миготіли за вікном його «сітроена».

В одному з таких заторів Зарецький стомився драгуватися і лише мляво споглядав навколишні пейзажі

та події. Пасажири автобусів невеликими купками ліниво розминали ноги й курили, накинувши на плечі незастебнуті пальта й пуховики, деякі відійшли за посадку дерев, аж до поля, справити потребу, а інші з нудьги теревенили одне з одним. Зарецький стояв на узбіччі, спостерігаючи за незнайомими людьми, і слухав радіо, перескакуючи з однієї радіостанції на іншу. А потім транспортний потік несподівано оживав, люди ніби очунювали після коми, метушилися, жвавішали, активніше тупцювали ногами на снігу, сходилися до автобуса, заходили в салон; дорога ніби виструнчувалася, машини повільно котилися одна за одною, і в цьому потоці до Зарецького знову повертався добрий настрій.

Він їхав на запрошення одного регіонального центру медичних інновацій прочитати на виїзному семінарі невеликий курс лекцій про медичне обладнання нового покоління і його вплив на зміну соціального майбутнього. Тема навмисне була сформульована «трохи крикливо» — під журналістів. На цьому наполіг директор фірми, в якій працював Зарецький і яка займалася продажами новітнього медичного обладнання, закупаючи його у виробників із Німеччини, Америки, Франції, Китаю, Японії. Коли перед від'їздом він зайшов до директора, той, маленький лисуватий товстун із чорними густими бровами, розвалившись у своєму високому вишневому шкіряному кріслі, давав настанови і куриє, струшуючи попіл із сигари

в масивну срібну попільничку. Він наполягав, щоб у лекції — ніби на автоматі повторюючи кілька разів — «напхати побільше реклами», щоб у перспективі це сприяло фірмі як імпортерів, щоб можна було швидше збувати новітнє західне медичне обладнання в Україні та Східній Європі, а потім, коли справи підуть як по маслу, вийти на інші ринки, особливо кавказьких і середньоазійських країн.

— О, це взагалі було б круто — стати єдиним представником у тій глушині, великі й безмежні простори, а значить, і бізнес-можливості — ось що таке, друже, Схід.

— А як же турбота про соціальне майбутнє? — підколов його Зарецький.

— Це для науковців і тих, хто сильно про це хвилюється, — затягнувся сигарою директор і зморщив лоба. — Всі ці балачки й переживання — дуже добре, я не проти, але для нас головне — збут, бо лише це нас годує. Тож твоя наукова нісенітниця — це прекрасно, але до міри, в ній має бути реклама. Реклама і ще раз реклама! Якщо нема реклами — тоді взагалі нема чого робити.

Директор трохи лукаво зиркнув на Зарецького, але той не подав виду, ніби й не звернув уваги на останню фразу.

— Ясно.

— Побільше піару, друже, побільше піару! Я хочу, щоб про наше обладнання дізналися всі: від беззубої

бабусі до першого-ліпшого багатого буратіно. Щоб вони лише про це говорили і вірили, ніби більше не зможуть без цього жити. Щоб вони приходили в поліклініки й лікарні і розпитували, чи там є таке медичне обладнання. Розумієш?

— Ну чого ж не розумію?

— Важкі часи, друже. Працювати треба не лише через «верхи» — капати на голову великому бізнесу і чиновникам, а й через «низи» — сарафанне радіо ще ніхто не відмінив і навряд чи відмінить, — усміхнувся він.

— А коли «верхи» не хочуть? — запитав Зарецький.

— Тоді «низи» біжать на діагностику туди, де краще медичне обладнання.

— Ясно.

— Ще поки нічого не ясно, коли почнуться продажі — тоді стане зрозуміло, — посерйознішав директор.

— Ясно, — усміхнувся Зарецький.

Щодо «низів», то він ставився трохи скептично до подібних ініціатив свого директора, але не подавав виду: така піар-стратегія фактично не давала результату в провінції, хоча була трохи успішнішою в мегаполісах, адже в провінції значно менше приватних клінік, які в кожній області можна перерахувати на пальцях, іноді навіть однієї руки. Богдан стомився переконувати директора, що варто працювати з великими корпораціями і на них сконцентрувати свою

увагу, запроваджуючи відповідну маркетингову та рекламну політику, бо якщо ганятися лише за дрібними клініками, то так важко не опуститися до базарної роздрібно торгівлі; ясна річ, у тих випадках, коли обладнання непристойно дороге та ексклюзивне, такі кроки виправдані й результативні, але в інших випадках це марнування часу. Саме для цього Зарецький запустив інтернет-магазин, який призначений був покривати передусім замовлення на недороге обладнання.

2

Покинути викладання в медичному університеті для доцента Зарецького було важким рішенням: грошей, які платили за викладання під час соціального колапсу в Україні, не вистачало навіть на їжу, не те що на одяг чи інші забаганки. Пішовши з університету, він спершу думав, що втратив ґрунт під ногами, що його улюблений світ загинув, а життя скінчилося. Зарецький понад рік сидів без роботи, перебивався, де міг, працював у випадкових конторах: спершу у видавництві медичної літератури, де теж платили копійки, потім писав трохи на замовлення, а також займався соціальною журналістикою, дотичною до медицини. Грошей постійно катастрофічно не вистачало. Він був сам не свій і ніяк не міг із цим змирити-

ся. Однак журналістика дала йому таке-сяке ім'я, особливу вагомість якому додавав іноді підпис «доцент, кандидат медичних наук». На журналістику також пішло довгих сім років, за які Зарецький зненавидів свою пустопорожню писанину до газет і журналів, яку полюбляв недалекий читач масових видань.

Коли йому запропонували пристойну роботу в Житомирі, куди він переїхав зі столиці, Богдан дивився на своє майбутнє із ще більшим жахом, навіть гроші не радували. Але його викладацькими навичками несподівано зацікавився бізнес, який продавав іноземне медичне обладнання. Зарецький часто брав участь у семінарах, тренінгах, літніх школах, де рекламував новітнє медичне обладнання, яким торгувала його фірма, плавно переходячи на лекціях від хвороб, їх лікування і діагностики до опису спеціалізованого медичного обладнання, що його використовують для діагностики і лікування. Вийшла досить цікава суміш, у якій поєднувалися важливе і прагматичне, проблемне й обнадійливе, наука і реклама, потреба і пропозиція. Все гармоніювало, одне без одного було немислимим. Отак непомітно з викладача медичного університету доцент Зарецький перетворився на креативного піар-менеджера з реалізації сучасного медичного обладнання; робота йому страшенно подобалася: крім достойної зарплатні, він ще мав відсотки від продажів, не кажучи про постійне накопичення нових знань та уявлень про інноваційні технології.

3

Зарецький приїхав на місце аж підвечір, геть утомлений, голодний і сонливий. Протягом дороги йому неодноразово телефонувала Людмила, яка хвилювалася за нього, розпитувала, чи нормально їде, чи не важко через опади. Мобільний зв'язок то пропадав, то знову з'являвся. Зарецькому було приємно, що за нього переживають. Бажання бачити Людмилу згладжувало незручності від їзди заметеною снігом трасою. Богдан твердо знав, що зустріч із нею буде особливою, а цілком можливо, й доленосною. Від таких пафосних думок ще рік тому він би просто розсміявся й відмахнувся б від них, як від несерйозних фантазувань, однак зараз Богдан зовсім по-іншому дивився на своє химерне минуле і не менш химерне майбутнє. Зарецькому здалося, що він стоїть на мосту: від одного берега вже відійшов, а до другого, невідомого, заворожливого, залишилося якихось декілька кроків. Він уперто дивився, як зникає засніжена траса під його машиною, правою рукою тримав кермо, а лівою підносив до губ цигарку. Колеса невпинно ковтали засніжену дорогу, і Богдан відчував, як під монотонний рух і шум машини поволі втомлювався, а тепло в салоні навіювало сонливість, із якою він ледве справлявся.

4

Зарецький часто згадував Людмилу, яку знав уже два роки і з якою іноді бачився в Києві на медичних колоквіумах і семінарах. Досить довго вони не виокремлювали й не впізнавали одне одного серед потоку науковців, менеджерів, рекламистів, які були дотичними до медичного бізнесу, але поступово познайомилися ближче, почали вітатися та нарешті розмовляти. Зарецький одразу відчув природність і легкість у спілкуванні з нею. Вони навіть захотіли провести разом вихідні, точніше, Богдан зголосився виступити для Людмили в ролі гіда. Він показував їй Київ: вони їздили до Києво-Печерської лаври, Володимирського собору, Святої Софії, прогулювалися Андріївським узвозом, потім він повіз її у Вишгород — показати Київське море, а ввечері — у вірменський ресторан. Богдан ще хотів відвідати кілька музеїв, але на них просто не вистачало сил. Зарецький усе частіше помічав, що Людмилі з ним страшенно цікаво, і ця думка дедалі більше не давала йому спокою.

Востаннє вони зустрічалися у Львові, лише чотири місяці тому; Зарецький піарив перед працівниками обласної медицини методику біорезонансної терапії та медичне обладнання, пов'язане із цим. Вони з Людмилою тоді майже половину дня були разом — блукали центральними вуличками, сиділи в кав'ярнях,

а пізніше сходили на літературно-музичний вечір, де виступав Іздрик. Потім повечеряли, однак переважно мовчали, ніби невідома сила вибудувала між ними незриму стіну смутку. Коли прощалися, Зарецький легенько тримав пальці Людмили, говорив, що це був неймовірний день, а вона йому всміхнулася й сказала: «До наступної зустрічі». Людмила поїхала до рідної сестри, яка мешкала поблизу автовокзалу, а Зарецький, трохи засмучений розлукою, викликав таксі; він кутив, усміхаючись сам до себе, а коли приїхала червона «тойота» із шашечкою, сів спереду біля молодого водія, трохи збуджено вимовивши: «Неймовірно!» — і поїхав на потяг. Йому здалося, що там, на вузеньких таємничих тінистих львівських вуличках, вони багато чого одне одному не сказали, що між ними виникли дуже важливі почуття, які вони в собі гамували, і, ніби несміливі закохані підлітки, розглядали будинки й фасади. Після зустрічі у Львові вони декілька разів дзвонили одне одному, вітали зі святами, говорили ні про що. Богдан не зважився першим розпочати розмову про те недоказане, що виникло між ними, що обох їх хвилювало, змушувало про себе думати, словом — йому не вистачало сміливості.

Потім себе картав за це. У своєму характері Зарецький вбачав надто багато мелодраматичних нот і схильність до внутрішнього неспокою; він розумів, що його переживання не завжди можуть корелювати з подіями в реальному світі, а тому намагався трима-

ти рівновагу і не видавати бажане за дійсне. Це давалося вкрай важко, але він учився й подумки іноді сумнівався: може, насправді жодного зближення між ним і Людмилою й не було, може, це лише виплід його бурхливої фантазії. Водночас сподівався і переконував себе в марності цих надій, що перетворило його думки в бурхливий океан, у якому, немов нещасна самотня шлюпка, потопав його спокій. Зарецький тверезо думав і трохи по-поетичному страждав, думав і страждав, думав і страждав. Протягом одного дня він міг переживати велике піднесення, уявляючи себе знову поруч із Людмилою, а підвечір погода в його гавані могла кардинально змінитися. На початку року Людмила подзвонила йому на мобільний, коли він обідав, і Зарецький, затамувавши подих, перестав жувати. Жінка повідомила, що готує «розкішний семінар», який організовує медичний центр, де вона працює, що туди приїдуть люди не лише з України, а й із сусідніх держав, і запросила Зарецького долучитися, додавши, що це має зацікавити його директора. Він розхвилювався, бо Людмила проводитиме семінар у селищі, де вона має будинок і де часто проводить час. Зарецький відчував, що невідомі сили їх зближують. Він буквально задавив директора натиском своїх аргументів щодо того, чому варто взяти участь у семінарі, хто приїде на цей захід, особливо із закордону, наполягав, що треба не лише продавати, а й постійно світитися, бути на слуху, бо якщо ти не перебуваєш в інформаційному

полі, то тебе не існує на цьому світі; директор зітхав, бурмотів, погоджувався з окремими думками Богдана і, врешті-решт, дав добро.

5

Він набрав на мобільний Людмилу:

— Я вже тут.

— Це чудово! — радісно вигукнула вона. Зарецький оглянув усе навколо і сказав, що стоїть у центрі селища, на площі, ліворуч від пам'ятника Шевченку, одразу біля пошти. Він вийшов із машини розім'яти руки, ноги, плечі, але дошкульний мороз навіть не дав йому можливості покурити. Зарецький кілька разів затягнувся, викинув недопалок, миттю заскочив у машину й увімкнув музику. Він розглядав незнайомих людей за вікном, спостерігав за їхніми виразами обличчя, манерами ходити, спілкуватися з іншими мешканцями селища. Двоє старших дядьків у кожухах, із кумедними, почервонілими від морозу пиками закурили біля його машини, один постійно махав правою рукою. Зарецький дивився на їхні неприступні, трохи грізні обличчя, густі чорні брови, глибоко запалі очі, простий теплий одяг і думав, що такими, певно, тут були люди і сто, і двісті років тому.

Людмила прийшла через хвилину двадцять. На ній була блакитна куртка з тонкими білими й синіми смугами, що перетиналися й витворювали дрібні квадратики, а також світлі високі прогумовані боти та темно-сині джинси. Русяве хвилясте волосся прикривало їй чоло, а ззаду спадало на плечі. Богданові вона здалася такою ж прекрасною, як і під час минулих зустрічей: ті ж відвертий, доброзичливий погляд і довірливий голос. Її вуха ховалися під кумедними великими рожевими навушниками, обтягнутими волохатою тканиною, наче м'які іграшки. Вона була трохи схожою на тінейджерку, але пишнішою у формах і зі зрілим, ніби втомленим, поглядом.

— Чому ви без шапки? — занепокоївся Богдан.

— Не холодно — відлига.

— Але носик почервонів, — пожартував Зарецький.

— Зі мною завжди так, — усміхнулася Людмила.

Він моментально знімає окуляри, бо слово «носик», яке в нього вирвалося ніби ненароком, могло здатися їй надто панібратським, а вони ж, попри тривале знайомство, так і не перейшли на «ти». Людмила, як тактовна людина, могла не подати виду, що їй це не сподобалося. Зарецький почувався не у своїй тарілці. Що вона подумала?

Людмила сіла біля нього в машину, й вони рушили до готелю, де для гостя представники медичного

центру забронювали номер. У холі крутилося близько двох десятків інших учасників семінару, одні говорили між собою англійською, інші — українською та російською. Зарецький впізнав кількох знайомих, із якими бачився раніше на подібних заходах, і кивнув їм, дехто підійшов до нього й міцно потиснув руку, лізли з балачками, але Богдан чемно не давав себе втягнути в розмову. Людмила допомогла занести його спортивні сумки в номер, хоча він категорично відмовлявся.

6

Віолетта витирала у квартирі пил, увімкнувши музичний телеканал, ретельно пройшлася з ганчіркою по меблях спершу у вітальні, потім взялася витирати підвіконня і кілька книжкових полиць у спальні. Вона подивилася на фотографію, де вони з Богданом обіймалися на тлі вечірнього Егейського моря. Чоловік дуже любив цю фотографію, часто казав, що це були щасливі миті їхнього спільного життя. Він тримав її перед книгами на полиці й постійно повертав на місце, коли дружина витирала пил і ховала фотографію в альбом. Віолетта подивилася на засмаглу пару в темних окулярах і кисло посміхнулася, їй здалося, що це було давно-давно, ніби в нереальному часі, ніби на фотографії не вона, а інша дівчина, лише зовні